

แนวทางการส่งเสริมการจัดการคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ:
กรณีศึกษาเรือนจำกลางอุดรธานี

THE PROMOTING GUIDELINES FOR QUALITY OF LIFE MANAGEMENT OF
INMATES IN UDONTHANI CENTRAL PRISON

พิษณุ รูปเหมาะ¹ และ สุภีร์ สมอนา²

Pitsnu Roobmah¹ And Supee Samorna²

¹สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

²สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

¹Public Administration, Udon Thani Rajabhat University.

²General Education, Udon Thani Rajabhat University.

(Received: October 31, 2022; Revised: January 17, 2023; Accepted: February 3, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี โดยเป็นการศึกษาจากผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี การศึกษาใช้วิธีวิทยาแบบผสมผสาน เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่ม ระหว่างปี พ.ศ. 2564 ถึงปี พ.ศ. 2565 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี จำนวน 350 คน แบ่งเป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 300 คน ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 50 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพของเรือนจำกลางอุดรธานี ที่มีพื้นที่และอาคารใช้สอยมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้การรองรับผู้ต้องขังเกิดปัญหาอุปสรรคในด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมภายในเรือนจำเกิดความแออัด เบียดเสียดของจำนวนผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ความเครียดสะสม ความวิตกกังวล การทะเลาะวิวาท รวมถึงพื้นที่สำหรับออกกำลังกายและทำกิจกรรมสันทนาการไม่เพียงพอ สำหรับ แนวทางการส่งเสริมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี ควรมีการย้ายนักโทษเด็ดขาดที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดของตนเองหรือพื้นที่ใกล้เคียง อาหารของผู้ต้องขังควรมีการเพิ่มงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารรายหัว จัดกิจกรรมนันทนาการหรือนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา เพิ่มมาตรการในการควบคุมดูแลป้องกันทะเลาะวิวาท และจัดหาอุปกรณ์กีฬาให้เพียงพอเหมาะสม สมควรตามสภาพของผู้ต้องขัง

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้ต้องขัง, เรือนจำ

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the problems and ways to promote the quality of inmates' life in the Udon Thani Central Prison. This study used a mixed method. The research tools used were interview forms, questionnaires and focus groups; in the year between 2021 and 2022. The sample group used in the research were 350 inmates in the Udon Thani Central Prison including 300 male inmates and 50 female inmates. The result showed that conditions of Udon Thani Central Prison with limited space and buildings resulted in accommodation problems in terms of quality of life and the environment in the prison, food, stress anxiety controversy including insufficient space for exercise and recreational activities. For guidelines to promote the quality of life of inmates in the Udon Thani Central Prison, they should transfer absolute prisoners to their own provinces or nearby areas. The food of the inmates should increase the budget to support the cost of food per capita, organize recreational activities or counseling psychologists, increase measures to control and prevent quarrels. and provide adequate sports equipment according to the condition of the inmates.

Keyword: Quality of life, Inmates, Prisons

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวันแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทที่เป็นอยู่ โดยแตกต่างจากยุคที่ผ่านมาเป็นอย่างมาก บ้างก็ดำเนินชีวิตผิดจากรูปแบบ หรือกฎเกณฑ์ของมติมหาชนที่สังคมปัจจุบันได้วางไว้เพื่อกำจัดการกระทำ หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไม่ว่าจะกระทำด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ก็ต้องถูกลงโทษทั้งสิ้น การลงโทษส่วนหนึ่งที่ต้องตกมาเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น ปัจจุบันสถานการณ์เรือนจำของประเทศไทยส่วนใหญ่มีผู้ต้องขังเกินอัตราร้อยละ 100 (กรมราชทัณฑ์, 2564) ของความจุมาตรฐาน จึงมีสภาพแออัด สวัสดิการต่าง ๆ ไม่พอเพียง การควบคุมดูแลยังไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาทั้งในส่วนเรือนจำเองและผู้ต้องขัง ประกอบกับกระแสความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มขึ้น โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นานาอารยประเทศได้มีการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง และเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงการจัดสวัสดิการตามความจำเป็นในชีวิตประจำวันที่เหมาะสมจะได้รับในสภาพที่ถูกคุมขังเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ส่งผลให้เกิดแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกระทำผิดได้เริ่มเปลี่ยนแปลงมาสู่การอบรมแก้ไขการพัฒนาพฤ

นิสัย ให้สามารถกลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้อย่างปกติโดยไม่ก่อปัญหาขึ้นอีก โดยการดำเนินการต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศนั้น นอกจากคำนึงถึงกฎหมายของตนเองแล้ว ยังต้องคำนึงถึงแนวทางตามมาตรฐานสากลอีกด้วย

เรือนจำกลางอุดรธานี มีอำนาจหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษไม่เกิน 30 ปี มีการดำเนินการตามหลักทัณฑ์ปฏิบัติ หรือทัณฑ์วิทยาแก่ผู้ต้องขัง มีการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ การอบรมพัฒนาพฤตินิสัย ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม และฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง การดำเนินการเกี่ยวกับการทำงานและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง การจัดสวัสดิการให้การสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง การพัฒนาสุขอนามัยแก่ผู้ต้องขัง การสุขภาพ การให้สิทธิประโยชน์ผู้ต้องขัง ตลอดจนการบูรณาการให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

จากสภาพความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์สมควรจะได้รับ มีมาตรฐานคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังตามหลักมนุษยธรรม และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยยึดกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานตามระเบียบของทางราชการเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย ข้อกำหนด เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาอย่างรอบด้าน โดยภาระหน้าที่ของรัฐที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การทำนุบำรุงให้ประชาชนมีความสุขสมบูรณ์ (จิตรา เพียรล้ำเลิศ, 2559) เรือนจำกลางอุดรธานี ได้จัดให้ผู้ต้องขังได้แสดงความคิดเห็น หรือต้องการที่จะให้เรือนจำฯ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ต่อไป จึงจำเป็นต้องให้การดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่ดีมีคุณภาพสอดคล้องกับที่สังคมต้องการเพื่อคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคมต่อไป

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้อยู่ในระดับมาตรฐานสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ช่วยบริหารจัดการอย่างเพียงพอ ตรงกับความต้องการพื้นฐานของผู้ต้องขัง และเพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะให้กับเรือนจำกลางอุดรธานี ได้ใช้ประโยชน์ในการบริหารงาน ปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี และเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี เพื่อให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิต
2. แนวคิดและทฤษฎีแนวทางการส่งเสริมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต
3. ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังอันเกี่ยวเนื่องกับคุณภาพชีวิต
4. ความรู้เกี่ยวกับผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี

5. บริบทของเรือนจำกลางอุดรธานี
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี ตามหมายศาลเมื่อคดีถึงที่สุด ในช่วงระหว่างปี 2564 จำนวน 4,435 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี ตามหมายศาลเมื่อคดีถึงที่สุด โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Simple Size) โดยใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นข้อมูลในการคำนวณ เพื่อเป็นตัวแทนประชากร โดยวิธีการคำนวณทางสถิติตามวิธีของ (Yamane, 1973 อ้างถึง ในบุญชม ศรีสะอาด, 2543) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน แบ่งเป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 300 คน ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 50 คน

2. เก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิทยาแบบผสมผสาน จากแหล่งข้อมูล 1) เอกสาร 2) การศึกษาภาคสนาม การค้นคว้าจากเอกสารดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ บทความ หนังสือ และวารสารที่เกี่ยวข้อง ส่วนการค้นคว้าจากภาคสนามเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ต้องขัง จำนวน 350 คน แบ่งเป็นจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ต้องขัง จำนวน 10 คน ใช้การสนทนากลุ่มโดยดำเนินการกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview form) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ปลายปิดและปลายเปิด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารและจัดทำหนังสือขออนุญาตจัดเก็บข้อมูลจากหัวหน้าส่วนราชการ เพื่อทำการศึกษาภาคสนามมาจัดหมวดหมู่และจำแนกประเภทข้อมูลจากนั้นนำไปหาความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงไปสู่สมโนทัศน์ที่ใช้สำหรับทำการศึกษา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี พบว่า

1.1 ความแออัดของเรือนนอน

สภาพของเรือนนอนภายในเรือนจำกลางปัจจุบันมีจำนวน 8 หลัง แยกเป็นเรือนนอนชายและหญิง ในส่วนของเรือนนอนชายมีลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น มีรอบรั้วขอบชิด มีการควบคุมดูแลทั้งระบบเวรยามและกล้องวงจรปิด ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกของเรือนจำ เรือนนอนชายตามมาตรฐานสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ 2,641 คน แต่ ณ ปัจจุบันมีผู้ต้องขังใช้เรือนนอนถึงจำนวน 3,875 คน ซึ่งคิดเป็น 31.85 % เช่นเดียวกันกับเรือนนอนหญิง มีลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น มีรอบรั้วขอบชิด มีการควบคุมดูแลทั้งระบบเวรยามและกล้องวงจรปิด ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกของเรือนจำ เรือนนอนหญิงตามมาตรฐานสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ 402 คน แต่ ณ ปัจจุบันมีผู้ต้องขังใช้เรือนนอนถึงจำนวน 560 คน ซึ่งคิดเป็น 28.21%

การเกินความจุของพื้นที่เรือนนอนของผู้ต้องขังนั้นมีความสัมพันธ์ต่อสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังอย่างมาก ทั้งความเบียดเสียดในการนอน การนอนไม่เต็มอ้อม การรบกวนการนอนจากเสียงรบกวนของเพื่อนผู้ต้องขัง ทั้งนี้ผู้ต้องขังได้เล่าถึงสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตภายในเรือนนอนว่า

“ผู้ต้องขังทุกคนต้องขึ้นเรือนนอนตั้งแต่บ่ายสาม (15.00 น.) ทุกคนขึ้นมายังเรือนนอนจะต้องนอนตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้นอน ถึงเวลานอนแม้ว่าจะไม่สว่างก็ต้องนอน สำหรับการนอนแต่ละคนจะอาจไม่สะดวกสบายเท่าที่ควร ทุกคนต้องนอนหงาย ขาเหยียดตรง สลับฟันปลากับขาคนอื่นเพื่อให้ตนเองมีพื้นที่นอนได้อย่างสบาย” (นายเอ นามสมมุติ, สัมภาษณ์)

“สภาพความแออัดของเรือนนอนก็ถือว่าอยู่ได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ของผู้ต้องขังแต่ละคน ถึงแม้ว่าจะอยู่จนเคยชินและปรับตัวได้แล้วก็ตาม บางครั้งอาจจะมีปัญหาในเรื่องของการนอนจากเสียงกรน เสียงผายลม และนอนละเมอ ทำให้เป็นสาเหตุต้องนอนหลับ ๆ ตื่น ๆ พักผ่อนไม่เพียงพอ สิ่งที่ทำได้ คือจะต้องปรับตัวยอมรับสภาพที่เป็นอยู่” (นายบี นามสมมุติ, สัมภาษณ์) ผลการวิจัยสรุปว่า ปัญหาด้านอาคารสถานที่ พบว่า สถานที่เรียนคับแคบ ห้องเรียนไม่เพียงพอ บรรยากาศไม่เหมาะสมมีเสียงดังรบกวนและแสงสว่างไม่เพียงพอ อาคารเรียนไม่เป็นเอกเทศและขาดสถานที่อบรมทางจิตใจที่เป็น สัดส่วนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการก่อสร้างเรือนจำเดิมเน้นเพื่อการควบคุมและการทำงานเพื่อฝึกวิชาชีพเพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้มีการวางแผนผังในการก่อสร้างเพื่อรองรับการแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังเกี่ยวกับอาคารสถานที่เรียน เรือนจำบางแห่งมีสถานที่คับแคบไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ โรงเรียนภายในเรือนจำ จึงไม่มีอาคารเป็นเอกเทศ

1.2 อาหาร

อาหาร นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อชีวิต เมื่อหิวอาหารก็ต้องได้รับการตอบสนองด้วยการกิน ความสำคัญของอาหารไม่ว่าจะบุคคลใด อาชีพ และสถานะใดก็ตาม หรือแม้แต่ผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องขังไม่ว่าจะมีโทษติดตัวมากมายสักเพียงใดก็ต้องได้รับอาหาร สำหรับกรณีผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี จากการศึกษาพบว่า ปริมาณอาหารที่ผู้ต้องขังได้รับในแต่ละวันเป็นไปอย่างเพียงพอ ตามสิทธิในการได้รับประทานอาหารที่ปรุงสุกและสะอาดในปริมาณที่เพียงพอ อีก

ทั้งมีคุณค่าทางโภชนาการ คือ ข้าว ผัก เนื้อสัตว์ และอื่น ๆ ยังมีการจัดทำรายการอาหารประจำวันให้ผู้ต้องขังได้รับทราบ ซึ่งการจัดอาหารเป็นไปตามความเหมาะสมตามสภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยต้องให้มีคุณค่าทางโภชนาการตามที่กำหนดไว้ ส่วนกรณีผู้ต้องขังที่ป่วยก็จะมี การจัดอาหารแยกจากผู้ต้องขังทั่วไป รวมถึงอาหารผู้ต้องขังมุสลิม ก็ต้องแยกภาชนะในการปรุงอาหารอย่างชัดเจน อีกทั้งยังได้มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเข้าตรวจสอบ รวมทั้งได้รับการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ “เรื่องอาหารการกินถือว่าเพียงพอเหมาะสม กินอิ่มทุกคาบ รสชาติก็พอใช้ได้ มีคุณค่าทางโภชนาการ” (นายซี นามสมมุติ, สัมภาษณ์) “ปริมาณอาหารมีเพียงพอ รสชาติอยู่ในระดับกลางพอทานได้” (นายดี นามสมมุติ, สัมภาษณ์) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภณัฐ แสนโคตร (2558) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุต่อการจัดสวัสดิการในเรือนจำตราด พบว่า ด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานผู้ต้องขังความคิดเห็นในระดับปานกลาง ซึ่งในความคิดเห็นของผู้ทำวิจัยอาจกล่าวได้ว่าเนื่องจากเรือนจำตราดมีอาหารที่จัดเลี้ยงผู้ต้องขังสูงอายุในแต่ละวัน มีคุณค่าทางอาหารครบ 5 หมู่ ตามหลักโภชนาการเพียงพอต่อการบริโภคของผู้ต้องขังสูงอายุ เรือนนอนของผู้ต้องขังสูงอายุมีพื้นที่เพียงพอไม่มีความแออัด สภาพห้องขังในเรือนนอน ของผู้ต้องขังสูงอายุมีสภาพดีไม่ทรุดโทรม ห้องสุขาที่เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังมีเพียงพอ มีการจัดระเบียบการใช้ห้องสุขาแก่ผู้ต้องขังสูงอายุ

1.3 ความเครียดและความวิตกกังวล

ความเครียดเป็นสภาวะทางจิตที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ ความเครียดอาจเกิดขึ้นได้จากหลากหลายสาเหตุ แต่สำหรับสาเหตุสำคัญที่นำมาสู่ความเครียดนั้นก็คือ การที่บุคคลตกหรือเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์

สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี จากการศึกษาพบว่าผู้ต้องขังที่เข้าสู่กระบวนการคุมขังหลังจากที่ศาลมีคำสั่งตัดสินคดีแล้ว ส่วนใหญ่จะมีความเครียดตั้งแต่แรกรับเข้ามา โดยในระยะแรกผู้ต้องขังจะมีความเครียดสูง ปรับตัวกับสภาพแวดล้อมและบุคคลรอบข้างที่เป็นผู้ต้องขังด้วยกันไม่ได้ หลายคนมีอาการครุ่นคิด สีหน้าเศร้าหมอง ซึมเศร้า คิดถึงบ้าน คิดถึงครอบครัวและคนรอบข้าง กินได้น้อย นอนหลับน้อย ซึ่งความเครียดสะสมจะรุนแรงในระยะแรกคือตั้งแต่แรกรับเข้ามาจนถึง 2-3 เดือน แต่หลังจากนั้นผู้ต้องขังจะเริ่มปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำ

นอกจากอารมณ์ทางความเครียดแล้ว ผู้ต้องขังยังมีความวิตกกังวลต่อการใช้ชีวิตในเรือนจำ หลายคนวิตกกังวลต่อคดีและโทษทางคดี ตัวอย่างเช่น กรณีของการฝากขังผู้ต้องหาจะมีความวิตกกังวลถึงโทษทางคดี อาการแสดงออกเห็นได้จากการนั่งซึม อาการกระสับกระส่าย อาการปลีกตัวแยกจากเพื่อนผู้ต้องขัง เป็นต้น

“ทั้งสองอาการนี้ผู้ต้องขังทุกคนจะเป็นเหมือนกันหมด ไม่มีใครที่ไม่เป็น บางคนเข้ามาใหม่ นั่งร้องไห้ร้องให้ กินไม่ได้ นอนไม่หลับ มีความเครียดสูง บางคนก็กังวลต่อคดี ใจจดจ่ออยู่กับคดี โดยเฉพาะช่วงที่รอศาลตัดสินจะเป็นช่วงเวลาที่ทุกข์ทรมานและวิตกกังวลมากที่สุด” (นายซี นามสมมุติ, สัมภาษณ์) สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญาน โคตรชมภู (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า ผู้ต้องขังกระทำความผิดอยู่ร่วมกัน

อย่างแออัด จึงทำให้เกิดการกระทบกระทั่งทางจิตใจ บางคนเกิดภาวะความเครียดเกี่ยวกับ คดีความ มีความวิตกกังวล ยอมรับไม่ได้กับสภาพการเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง จึงทำให้จิตใจหดหู่ และนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ เช่น ภาวะ ความซึมเศร้า หวาดกลัว มีพฤติกรรมที่เอาแต่ใจตัวเอง มี โทสะมาก เครียดแค้นชิงชัง อาฆาตพยาบาท ขาดคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น อภิปรายได้ว่าผู้ต้อง ขังที่ถูกจำคุกเป็นครั้งแรก ที่เกิดความกลัวจาก การสูญเสียอาชีพ การสูญเสียโอกาสต่าง ๆ ทาง สังคม ความกลัวจากการถูกลงโทษ และความไม่แน่นอนในผลลัพธ์ทางคดี การปรับตัวยังรับ สภาพไม่ได้ ถึงแม้ว่าเรือนจำได้จัดให้มีกิจกรรมวันสำคัญ ๆ ทางศาสนาและวันสำคัญของชาติให้ กับผู้ต้องขัง มีพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี การจัด เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางด้านศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์มาให้ความรู้เกี่ยวกับ พระธรรม วินัย ศีลธรรม ฝากวิปสนา ฝากสมาธิ เพื่อขัดเกลาลจิตใจเป็นประจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังลดความเครียดและความวิตกกังวล จึงได้มีการสอนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติซึ่งถือว่าเป็นกรรมดีเพื่อที่จะนำมาซึ่งการการขจัดปิดเป่า ความทุกข์ ได้แก่ การฝกอบรมความประพฤติ การฝกอบรมจิตใจ

1.4 การทะเลาะวิวาท

ปัญหาการทะเลาะวิวาทเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำกลางอุดรธานี แม้ภายในเรือนจำจะมีมาตรการ มีกฎระเบียบที่ห้ามมิให้มีการทะเลาะวิวาท หรือมีการควบคุมดูแล จากเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมเป็นอย่างดี แต่กระนั้นก็อาจจะมีทะเลาะวิวาทกันอยู่บ้างก็ถือว่าไม่ มากนักเนื่องจากมีจำนวนผู้ต้องขังมาก เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมก็สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

กรณีของการศึกษานี้พบว่า นอกจากการควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนีและอยู่ ในระเบียบวินัยแล้ว เรือนจำกลางอุดรธานียังมีภารกิจ ในการขัดเกลา ฝึกวิชาชีพ เพื่อให้กลับตัว เป็นพลเมืองดี และปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามหลักทัณฑ์ขวิทยา ถึงแม้ว่าแนวทางปฏิบัติที่ ผ่านมาเรือนจำกลางอุดรธานีจะมีมาตรการ และกำหนดแนวทางการควบคุมผู้ต้องขังอย่างรัดกุม แต่ก็ยังประสบปัญหาผู้ต้องขังที่ก่อการทะเลาะวิวาท ก่อให้เกิดความวุ่นวาย และการไม่ประพฤติ ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของเรือนจำ

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการลดและระงับปัญหาการทะเลาะวิวาทดังกล่าว เรือนจำกลางอุดรธานี ยังมีการใช้มาตรการสายขาว หรือผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ โดยอาศัยผู้ต้องขังที่มี ความประพฤติดี มีไหวพริบ เพื่อคอยสอดส่องรายงานสถานะการความเคลื่อนไหวของกลุ่ม ผู้ต้องขังคิดจะก่อการทะเลาะวิวาท และการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการควบคุม เช่น กล้อง วงจรปิด เพื่อควบคุมดูแลในส่วนของแนวกำแพงและทัศนวิสัยในมุมกว้าง เพื่อติดตาม บันทึก เหตุการณ์ และเข้าถึงคลี่คลายสถานการณ์ได้อย่างทันที่ สอดคล้องกับงานวิจัย ณัฐพล น้อย ประเสริฐ และ ศุภกร ปุญญฤทธิ์ (2563) พบว่า การใช้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยงาน เจ้าหน้าที่ มาช่วย ในการสืบข่าว เพื่อปฏิบัติตามภารกิจของเรือนจำ คอยรายงานความเคลื่อนไหวภายในเรือนจำ ของกลุ่มผู้ต้องขัง ตลอดจนการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เป็นตัวช่วยในการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง อาทิ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด เพื่อนำมาใช้ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง ติดตาม บันทึกความเคลื่อนไหว และเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปควบคุมหรือคลี่คลายสถานการณ์ได้ ทันที่ทันที่

1.5 การออกกำลังกาย

การออกกำลังกายเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงให้แก่ร่างกาย ช่วยให้บุคคลมีสมรรถนะด้านร่างกายดี และทำให้ร่างกายมีภูมิคุ้มกันโรค แต่สำหรับกรณีนี้ในเรือนจำกลางอุดรธานี การออกกำลังกาย หมายถึง การสร้างความผ่อนคลายให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ หรือการที่ให้ผู้ต้องขังได้มีพื้นที่ในการสนทนาการเพื่อลดความตึงเครียดทางอารมณ์

เรือนจำกลางอุดรธานี จากการศึกษาพบว่า มีพื้นที่สำหรับให้ผู้ต้องขังได้ทำกิจกรรมออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างจำกัด โดยใช้พื้นที่บริเวณลานอเนกประสงค์ทำกิจกรรมออกกำลังกาย สวดมนต์ไหว้พระ เข้าแถวเคารพธงชาติ และอื่น ๆ ตามกำหนดเวลาที่ทางเรือนจำจัดไว้ ซึ่งจะไม่ได้ไว้ใช้สำหรับการออกกำลังกายเพียงอย่างเดียว

“ที่นี่มีอุปกรณ์การกีฬาให้ผู้ต้องขังตามความเหมาะสม อาจจะมีไม่มากนักแต่ก็พอได้เล่นและออกกำลังกายเพื่อผ่อนคลายในช่วงเวลาพักนอน” (นายดี นามสมมุติ, สัมภาษณ์) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสิทธิ์ ป่องศรี (2564) ได้ศึกษามาตรฐานคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุกรณีศึกษาเรือนจำกลางคลองเปรม พบว่า การเล่นกีฬาของผู้ต้องขังสูงอายุใช้เวลาว่างในตอนกลางวันเล่นกีฬาและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีประเภทกีฬาที่เรือนจำอนุญาต การเล่นหมากรุก หมากรอก การเล่นดนตรีพื้นบ้าน การปลูกต้นไม้ เป็นต้น

2. แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี มีดังนี้

2.1 ด้านอิสรภาพ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้ต้องขังคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับพระราชทานอภัยโทษ การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ การพ้นโทษ โดยเรือนจำได้มีการจัดอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ทางเรือนจำยังให้อิสรภาพภายใต้กฎระเบียบของเรือนจำตามสิทธิที่พึงมีของผู้ต้องขัง จึงทำให้ผู้ต้องขัง รับรู้ได้ถึงอิสรภาพที่ตนได้รับ สอดคล้องกับสุนนทิพย์ จิตสว่าง และนที จิตสว่าง (2559: 11) กลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังสูงอายุประสบปัญหาในเรื่องความเป็นอิสรภาพที่จะได้รับภายหลังพ้นโทษ โดยอิสรภาพที่ได้รับอาจเป็นการสร้าง ปัญหาคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่มีผู้ดูแล ไม่มีผู้ให้การต้อนรับ โดยผู้ต้องขังสูงอายุกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ประสบปัญหาคุณภาพชีวิตที่เมื่อพ้นโทษออกจากเรือนจำแล้ว ไม่ทราบว่าจะหันหน้าไปพึ่งพิงใครในการดำรงชีวิต จึงอาจมีการกระทำผิดซ้ำและเข้ากลับไปอยู่ในเรือนจำได้

2.2 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้ต้องขังภายในเรือนจำเห็นความสำคัญมนุษย์ที่จะต้องมีการอยู่ร่วมกันสามารถใช้ชีวิตอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ได้ ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมอย่างเป็นไปด้วยดี มีการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อผู้อื่นในสังคมเรือนจำ รับรู้ได้ในเรื่องของอารมณ์ทางด้านความต้องการทางเพศ และมีการได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้อื่นในสังคมที่ทำงานอยู่ สอดคล้องกับงานของ สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนที จิตสว่าง (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ พบว่า ปัญหาความสัมพันธ์ในสังคมโดยผู้ต้องขังสูงอายุกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ต้องโทษจำคุกมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานไม่เคยมีญาติมิตร ครอบครัว หรือลูกหลานมาเยี่ยม ดังนั้นจึงประสบปัญหาความหวาดกลัวต่อการคบหาสมาคมกับบุคคลภายนอกเรือนจำ

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าผู้ต้องขังมองว่า เรือนจำมีความมั่นคงปลอดภัย มีบรรยากาศให้น่าอยู่ ส่วนในเรื่องของ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานที่จัดให้ผู้ต้องขังเพื่อฝึกฝนทักษะ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการด้านสุขภาพ และการจัดการมลพิษ จึงทำให้ค่าเฉลี่ยในประเด็นเหล่านี้มีค่าไม่สูงมากนัก สอดคล้องกับงานของ สุมนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง (2559) ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ พบว่า สภาพแวดล้อม หลังพ้นโทษทางด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจก่อนต้องโทษมีความคาดหวังว่าจะพ้นโทษและกลับไปยังภูมิลำเนาเดิม หลังจากพ้นโทษต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมไม่ดี ออกไปจะประสบปัญหาคุณภาพชีวิต ทางด้านสภาพแวดล้อม เพราะหากพ้นโทษแล้วต้องกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ดังเช่นก่อนต้องโทษและอาจนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ

2.4 ด้านจิตใจ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่มองว่า เรือนจำมีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา พร้อมทั้งเรือนจำได้จัดให้มีการอบรมผู้ต้องขังเข้ามาใหม่และแรกรับเพื่อแนะนำระเบียบการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น รู้จักการปรับตัว มีการพัฒนาจิตสำนึกความรับผิดชอบและรู้จักแยกแยะสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำออกจากกัน พร้อมทั้งเรือนจำมีการจัดอบรมธรรมะโดยการจัดเป็นกลุ่มตามประเภทคดี จัดให้มีการพัฒนาบุคลิกภาพให้รู้จักกาลเทศะ จัดให้มีการอบรมการให้กำลังใจปรับสภาพจิตใจให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในเรือนจำ เพื่อลดการวิตกกังวล จัดให้มีการฝึกอบรมจิตภาวนา (สมาธิวิปัสสนา) โดยฝึกนั่งสมาธิวันละ 20 นาที จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานเพื่อลดภาวะซึมเศร้า และมีนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา การจัดให้มีการพบญาติแบบใกล้ชิด สอดคล้องกับงาน สุมนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง (2559) ได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจน ไม่มีอาชีพ ไม่สามารถสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพตัวเอง ทำให้ประสบปัญหาสุขภาพจิต รวมถึงความเครียดในเรื่องการเลี้ยงดู หรือครอบครัวประสบปัญหาการทำมาหากิน รายได้ไม่พอต่อรายจ่าย ทำให้ตัวเองไม่มีคุณค่า

2.5 ด้านร่างกาย ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนมากเห็นว่าเรือนจำได้มีการจัดอาหารอย่างเพียงพอและถูกสุขอนามัย ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีสุขอนามัยที่ดี รวมทั้งการเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกาย และการให้ความรู้ด้านสุขภาพ การที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาทางการใช้ยา หรือ การรักษาทางร่างกาย ออกกำลังกายอย่างเพียงพอ มีการสนับสนุนการฝึกฝนกีฬา หรือนันทนาการ มีสถานที่ออกกำลังกายแก่ผู้ต้องขัง และอุปกรณ์การกีฬาในการออกกำลังกาย สอดคล้องกับงานของ ธงชัย ทองคำ, ภักดี โพธิ์สิงห์ และ ยุภาพร ยุภาศ. (2562) ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ถึงสภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน อาทิเช่น สภาพการรับรู้ความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย สุขสบาย การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวด ความรู้สึก พลจะกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน ความสามารถในการทำงาน รวมถึงการรับรู้ว่าตนไม่ต้องการทางการแพทย์หรือไม่ และอื่น ๆ เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

1. สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี

1.1 ความแออัดของเรือนนอน ควรมีการระบายผู้ต้องขังไปยังภูมิลำเนาของตนเองที่ตั้งอยู่หรือจังหวัดใกล้เคียง และจัดให้มีเจ้าหน้าที่ควบคุม ดูแลความเป็นระเบียบไม่ให้เกิดปัญหา และการนำเสนอกรมราชทัณฑ์พิจารณาขยายพื้นที่เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ หรือพิจารณาดำเนินการแก้ไขตั้งแต่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เช่น มาตรการชะลอการฟ้อง มาตรการปล่อยตัวชั่วคราว หรือการสนับสนุนการใช้มาตรการคุมประพฤติ เป็นต้น รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในเรือนจำ เช่น การคัดย้ายผู้ต้องขังเพื่อระบายความแออัด จะสามารถลดปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเบื้องต้นได้

1.2 อาหาร ควรมีการเพิ่มงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารรายหัวของผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขัง

1.3 ความเครียดและความวิตกกังวล จัดกิจกรรมนันทนาการและหรือนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา เพื่อให้ผู้ต้องขังลดความเครียดและความวิตกกังวล

1.4 การทะเลาะวิวาท เพิ่มมาตรการในการควบคุมดูแลการทะเลาะวิวาทและบทลงโทษ

1.5 การออกกำลังกาย จัดหาอุปกรณ์กีฬาให้เพียงพอและเหมาะสมต่อสภาพการออกกำลังกายของผู้ต้องขังตามพอสมควร

จากการศึกษาถึงบริบทของเรือนจำกลางอุดรธานี และสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี สามารถสรุปได้ว่า สภาพของเรือนจำกลางอุดรธานีที่มีพื้นที่อย่างจำกัด การมีที่ตั้งและการคมนาคมที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองอุดรธานีที่ค่อนข้างแออัด และการมีอาคารใช้สอยภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่ ส่งผลให้ศักยภาพของเรือนจำที่จะรองรับผู้ต้องขังเกิดปัญหาอุปสรรค ในขณะที่จำนวนผู้ต้องขังปัจจุบันกลับมีสถิติที่สูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี สภาพที่พบนี้นับว่าเป็นปัญหาทั้งในระดับเชิงโครงสร้าง อันได้แก่ กำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้การดูแลควบคุมผู้ต้องขังไม่ทั่วถึง รวมถึงเป็นปัญหาในด้านคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเอง ไม่ว่าจะเป็นในด้านสิ่งแวดล้อมภายใน ความเปื่อยเสียดในเรือนนอน ความแออัดของจำนวนผู้ต้องขัง อาหารการกินที่ไม่ได้ถูกใจผู้ต้องขังมากนัก ความเครียดสะสม ความวิตกกังวลของผู้ต้องขังเมื่อเข้าสู่เรือนจำ การทะเลาะวิวาทจากกรณีต่าง ๆ ตลอดจนการที่เรือนจำมีพื้นที่สำหรับออกกำลังกาย และทำกิจกรรมนันทนาการอย่างจำกัด ปัจจัยที่ค้นพบจากการศึกษานี้ นับว่าเป็นสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานีที่สำคัญ

สำหรับข้อค้นพบจากการศึกษาเบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยสามารถนำไปพัฒนาเป็นตัวแปรในการศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานีได้ โดยนำไปจำแนกและพัฒนาเป็นตัวแปรในแบบสอบถามเพื่อใช้สำหรับสอบถามความคิดเห็นสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี กับผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานีตามขั้นตอนการวิจัยในลำดับต่อไป

2. แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี

2.1 ด้านอิสรภาพ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ต้องโทษจำคุกในเรือนจำจะประสบปัญหาคุณภาพชีวิต เกิดความเครียด เพราะมีการกักขังกับชีวิตในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งเศร้ากับการที่ชีวิตต้องมาอยู่ในเรือนจำ นอกจากนี้ กลัวว่าจะเสียชีวิตในเรือนจำ ขาดอิสรภาพในบั้นปลายของชีวิต ดังนั้น เมื่อได้อยู่ภายในเรือนจำแล้วสิ่งที่ผู้ต้องขังทุกคนคาดหวังคือการได้ออกจากเรือนจำ มีอิสรภาพสามารถใช้ชีวิตภายนอกได้อย่างปกติสุข

2.2 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังมีคุณภาพชีวิตที่ตกก่อนต้องโทษ ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีครอบครัว รวมถึงความรักความผูกพันที่มีต่อชุมชนที่อยู่อาศัย และสังคม โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังที่กระทำผิดพลาดรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือประมาท ซึ่งส่วนใหญ่มีปัญหาคุณภาพชีวิตจากการหย่าร้าง หรือประสบปัญหาไม่มีลูกหลานดูแล รวมทั้งไม่มีความรัก ความผูกพันต่อชุมชนที่อยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวอาจกระทำผิดเพราะไม่มีความรัก ความผูกพันต่อครอบครัว หรือชุมชนที่อยู่อาศัย ดังนั้นผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างด้านความสัมพันธ์ในสังคม ขณะต้องโทษในเรือนจำจะต้องปรับตัวให้เข้ากับเรือนจำ โดยสามารถเลือกคบเพื่อนในเรือนจำได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่ผู้ต้องขังอาจประสบปัญหาในขณะที่ต้องโทษในเรือนจำ อาจเนื่องจากเป็นผู้ที่ไม่มีญาติ ครอบครัว หรือลูกหลานมาเยี่ยม หรือมาเยี่ยมในช่วงแรกของการจำคุก เกิดภาวะหวาดกลัว ไม่มีเพื่อนในเรือนจำเลย ส่งผลให้มีปัญหาสุขภาพจิต

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ต้องขังที่เข้าใหม่อาจเกิดภาวะความเครียดและปัญหาต่อการใช้ชีวิตภายในเรือนจำ ดังนั้น เรือนจำจึงได้กำหนดให้มีการอบรมและชี้แจงผู้ต้องขังเข้าใหม่ พร้อมทั้งมีกิจกรรมเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ผ่อนคลายความกังวลและความเครียด และเรือนจำได้จัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเรือนจำให้เหมาะสมตามความต้องการขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพกาย และจิตที่ดีของผู้ต้องขัง ครอบคลุมการจัดการเกี่ยวกับการสุขาภิบาลที่พักอาศัย และสุขอนามัย การจัดการมูลฝอย การจัดการส้วม สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย การควบคุมสัตว์และแมลงพาหะนำโรค

2.4 ด้านจิตใจ ปัญหาด้านจิตใจของผู้ต้องขังเกิดจากความเครียด นอนไม่หลับ โดย มีผลเกิดจากความวิตกกังวลในการดำเนินชีวิตต่อไปก่อให้เกิดโรคซึมเศร้าที่ต้องอยู่ภายในเรือนจำ และส่วนหนึ่งมีความรู้สึกที่ตัวเองไม่มีคุณค่าในชีวิต ประสบปัญหาซึมเศร้า กลัวว่าจะเสียชีวิตในเรือนจำ และต้องเผชิญกับการปรับตัวการใช้ชีวิตในเรือนจำ ทำใจยอมรับไม่ได้กับชีวิตที่ต้องประสบปัญหา คิดถึงครอบครัว และลูกหลานที่ใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำ มีความซึมเศร้า รวมทั้งไม่เห็นคุณค่าของชีวิตที่เหลืออยู่ เกิดความกังวล หรือเครียดในอนาคตภายหลังพ้นโทษ เพราะรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย กังวลกับอนาคต

2.5 ด้านร่างกาย ว่า ผู้ต้องขังยังมีร่างกายที่มีอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์ โดยผู้ต้องขังได้เรียนรู้ด้วยกันและได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ในการดูแลสุขภาพ จึงตระหนักกับการใช้ชีวิตลดพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อจะได้มีชีวิตถึงวันที่พ้นโทษ อวัยวะในร่างกายยังทำหน้าที่ได้ดีนั้นส่วนใหญ่ผู้ต้องขังอยู่ในวัยหนุ่มซึ่งยังมีร่างกายที่แข็งแรง สามารถทำงานและภารกิจได้เป็นปกติมีร่างกายที่ปราศจากโรคซึ่งเป็นเพราะเมื่อผู้ต้องขังมีจิตสำนึกที่ว่าจะต้องดูแลตนเองมิฉะนั้นจะต้องเจ็บป่วย

หรือเสียชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่น่ากลัว อีกทั้งนโยบายของทางภาครัฐต้องการกำจัดโรคและการบาดเจ็บ และอยู่ใต้กฎระเบียบที่ถูกต้องจึงทำให้ไม่ค่อยมีการเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. **เชิงการพัฒนา** สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำอื่น ที่มีลักษณะคล้ายกันกับเรือนจำกลางอุดรธานีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในด้านพื้นที่พักผ่อน ด้านอุปกรณ์การออกกำลังกาย ด้านการจัดระเบียบ ด้านพื้นที่หลับนอน และด้านอาหารของผู้ต้องขังในเรือนจำ

2. **เชิงการวิจัย** ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางอุดรธานี พบว่าอยู่ในระดับน้อยซึ่งสวนทางกับผลการศึกษาสภาพปัญหาของผู้ต้องขังในเรือนจำหลายแห่ง ในประเด็นนี้ควรมีการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีวิทยาเชิงคุณภาพเพื่อให้เห็นเหตุผลและโลกทัศน์เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อสภาพปัญหาของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตในเรือนจำ

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2564). **มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง**. นนทบุรี:

กรมราชทัณฑ์.

จิตรา เพียรล้ำเลิศ. (2559). **ความผิดเกี่ยวกับการควบคุมการขอลาการเรียไรและการ**

โฆษณาโดยการใช้เครื่องขยายเสียง. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ณัฐพล น้อยประเสริฐ และ ศุภกร ปุญญฤทธิ. (2563). **แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุม**

ผู้ต้องขัง: กรณีศึกษาทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

นายเอ (นามสมมุติ). (2565, 26 ตุลาคม). ผู้ต้องขัง. เรือนจำกลางอุดรธานี อ.เมือง จ.อุดรธานี.

สัมภาษณ์.

นายบี (นามสมมุติ). (2565, 26 ตุลาคม). ผู้ต้องขัง. เรือนจำกลางอุดรธานี อ.เมือง จ.อุดรธานี.

สัมภาษณ์.

นายซี (นามสมมุติ). (2565, 26 ตุลาคม). ผู้ต้องขัง. เรือนจำกลางอุดรธานี อ.เมือง จ.อุดรธานี.

สัมภาษณ์.

นายดี (นามสมมุติ). (2565, 26 ตุลาคม). ผู้ต้องขัง. เรือนจำกลางอุดรธานี อ.เมือง จ.อุดรธานี.

สัมภาษณ์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พิรญาณ โคตรชมภู. (2561). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ**. วิทยานิพนธ์

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธงชัย ทองคำ, ภัคดี โพธิ์สิงห์ และ ยุภาพร ยุภาศ. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของ**

ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการ**

บริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล ครั้งที่ 5 (The fifth National Conference on Public Affairs Management in the Digital Era) “การบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล: กฎหมาย ความเป็นธรรม และการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย” (Public Affairs Management in the Digital Era: Legal, Justice and A Return to Democracy), หน้า 836-847. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศุภณัฐ แสนโคตร. (2558). **ความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุต่อการจัดสวัสดิการในเรือนจำ** **ตราด**. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุมนทิพย์ จิตสว่าง และ นันทิ จิตสว่าง. (2559). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ. **สังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, 24(2), 78-101.

อภิสิทธิ์ ป้องศรี. (2564). **มาตรฐานคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุกรณีศึกษาเรือนจำกลางคลองเปรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd Edition. New York: Harper and Row.